

Nordiska ministerrådets seminarium om hållbar utveckling
10 februari 2010, Nuuk, Grönland

Tal av samarbetsminister Jan Vapaavuori

Hållbar utveckling – den finska modellen

Ärade kolleger, värdar, inbjudna gäster och seminariedeltagare,

För en månad sedan presenterade FN:s generalsekreterare Ban Ki-moon organisationens prioriteringar inför år 2010. Generalsekreteraren lyfte fram sju strategiska mål. Det första var hållbar utveckling. Generalsekreteraren uppmanade medlemsländerna att göra 2010 till ett år för hållbar utveckling, och att i synnerhet satsa på att förverkliga FN:s millenniemål för utveckling och miljö, bekämpa klimatförändringen, främja hälsan globalt och stimulera ekonomin på ett hållbart sätt.

Jag vill lyfta fram det globala perspektivet så här i början av mitt nationella anförande av många skäl. Rötterna till hållbar utveckling sitter stadigt i det internationella samarbetet och det internationella samfundets åtaganden. Betydelsen av en hållbar utveckling erkändes första gången på hög politisk nivå redan 1992 vid FN:s miljö- och utvecklingskonferens i Rio de Janeiro. Världens regeringar förband sig i Rio till att främja en hållbar utveckling i sin verksamhet och i det internationella samarbetet.

Ett av de viktigaste slutresultaten av Riomötet var ett samförstånd om att frågorna kring miljöskydd, ekonomiskt välstånd och människors välbefinnande är nära förknippade med varandra. Detta kan noteras också i Ban Ki-moons färskas prioriteringar. Satsningar på att dämpa klimatförändringen är till ingen nytta, om vi inte fäster vikt vid den ekonomiska tillväxtens kvalitet.

Fattigdomsminskningen bör ske på ett sätt som stöder en sparsam användning av naturresurserna. Det krävs konsekvens och helhetsuppfattning i politikens verktygsback. Det behövs med andra ord en politik för hållbar utveckling.

Efter Riokonferensen har de globala målen uppdaterats och integrerats i politiken på praktisk nivå. Strategier och åtgärdsprogram för hållbar utveckling har utarbetats såväl på det nationella planet och lokalt i kommunerna, som inom EU och i det nordiska samarbetet. Den färskaste nordiska strategin "**Hållbar utveckling – En ny kurs för Norden**" innehåller målsättningar och prioriterade samarbetsområden för åren 2009-2012.

Bästa åhörare.

Finland har redan sedan slutet av 1980-talet strävat efter att stärka principen om en hållbar utveckling i politikens huvudströmningar. Man har börjat tala om en så kallad finsk modell för hållbar utveckling, som förenar det politiska ledarskapet på hög nivå och ett omfattande öppet engagemang i hela samhället.

Jag vill lyfta fram fyra viktiga aspekter som har varit framgångsfaktorer i Finlands långvariga politik inom hållbar utveckling:

- 1) Finlands kommission för hållbar utveckling och samarbetet mellan olika förvaltningsområden;
- 2) Ett konsekvent och förankrat strategiarbete för hållbar utveckling och hållbar praxis;
- 3) Utvecklande av uppföljnings- och bedömningsmekanismer;
- 4) En koppling mellan det nationella arbetet och det internationella och regionala samarbetet inom hållbar utveckling.

- 1) Finlands kommission för hållbar utveckling och samarbetet mellan olika förvaltningsområden

Finlands kommission för hållbar utveckling inrättades år 1993 som en av de första i världen. Kommissionen leddes då av statsministern och till medlemmar utsågs samhällspåverkare och aktörer från förvaltningen, parlamentet, kommunerna och regionerna, näringslivet, fackorganisationerna och medborgarorganisationerna. I Finlands kommission finns det också representanter från kyrkosamfundet, samernas självstyrelseorgan (Sametinget) och från organisationer inom vetenskaps-, konst- och utbildningssektorn.

Vi har inte haft som mål att grunda en "klubb med sakkunniga" i Finland. I stället har vi utgått från att hela samhället behövs för att definiera och förverkliga en hållbar utveckling i praktiken. Bara så kan vi genuint förbinda oss till målen och åtgärderna.

Finlands kommission för hållbar utveckling har nu arbetat fortlöpande i 17 år, av vilka de 14 första åren under statsministerns ledning. I samband med senaste regeringsskifte överfördes ledningsansvaret på arbetsministern. Det ansågs att Finland - åtminstone i viss mån - kunde övergå från en symbol- och strategiledning till att omsätta målen i praktiken och förankra dem i olika aktörers vardagsrutiner.

Regeringen tillsatte en ny kommission för hållbar utveckling för en femårig mandatperiod i februari 2008. Det viktigaste målet för den nya kommissionen är att integrera en hållbar utveckling i den nationella politiken och förvaltningspraxis.

Till kommissionens uppgifter hör att väcka diskussion i frågor som är av stor vikt med tanke på en hållbar utveckling nationellt eller globalt, och där det behövs en nationell ståndpunkt. Diskussionsforumet som är öppet för olika grupper av aktörer har också ansetts vara viktigt för att kunna bygga upp ett nationellt samförstånd.

Kommissionens arbete bereds av ett nätverkssekretariat för de olika förvaltningsområdena med kontaktpersoner inom hållbar utveckling från ministerierna. Det här har varit ytterst viktigt med tanke på att kunna förankra och göra hållbar utveckling till ett genomgående inslag i all verksamhet.

2) Ett konsekvent och förankrat strategiarbete för hållbar utveckling och hållbar praxis

I juni 2006 färdigställdes den nationella strategin för hållbar utveckling **"På väg mot hållbara val – Ett nationellt och globalt hållbart Finland"** utgående från kommissionens arbete. I strategin förenas ett hållbart nyttjande, skydd och vård av naturkapitalet, trygghet av medborgarnas välfärd och harmonin i samhället så att resultatet blir ett land med hållbar utveckling och gediget kunnande.

Det konstateras också i strategin för hållbar utveckling att de viktigaste utvecklingstrenderna och utmaningarna för Finland anknyter till klimatförändringen, anpassningen till snabba svängningar i världsekonomin och den förändrade befolkningsstrukturen. De globalt sett största utmaningarna förutom klimatförändringen är fattigdom, ojämlikhet och befolkningsökning. En hållbar lösning på utmaningarna kräver samtidiga och ömsesidigt stödande politiska insatser på kort och lång sikt såväl på det nationella planet som inom EU och globalt.

Finlands kommission för hållbar utveckling ser till att målen i strategin förverkligas och att principen om hållbar utveckling stärks som ett allmänt tanke- och handlingsätt. Det här förutsätter konkreta förändringar i det finländska samhället (t.ex. att användningen av fossila bränslen minskas påtagligt, att ökningen av den totala energiförbrukningen stävjas, att bilberoendet förebyggs, att den äldre befolkningens funktionsförmåga stärks och att miljö- och samhällseffekterna hos olika produkter och tjänster överförs på priserna).

Strategierna och programmen har i sig en viktig roll. Men det väsentligaste är ändå att den gemensamma strategiprocessen bidrar till ett samförstånd om utmaningarna och prioriteringarna när det gäller hållbar utveckling. Det kan med fog hävdas att det finska näringslivet på ett mycket brett plan har tagit till sig hållbar utveckling som en ledande princip i sitt arbete. Medborgarorganisationerna och den finska ursprungsbefolkningens, samernas, självstyrelseorgan Sametinget har också medverkat i strategiarbetet. Medborgarorganisationerna har naturligtvis inte sagt upp sin rätt att kritisera regeringens politik i och med den gemensamma strategin.

3) Utvecklande av uppföljnings- och bedömningsmekanismer

Finland har profilerat sig i världen även när det gäller att långsiktigt utveckla indikatorer för hållbar utveckling. Den första nationella uppsättningen av indikatorer utgavs för 10 år sedan, och efter det har hållbarhetsmätarna uppdaterats flera gånger. Ett viktigt mål har varit att öppna det svårförståeliga och abstrakta begreppet hållbar utveckling i form av tydliga utvecklingstrender. Indikatorerna har därför under årens lopp haft en betydande roll när det gäller att konkretisera strategierna och som hjälpmedel vid uppföljningen av hållbar utveckling.

Utmaningen är att få mätarna att bättre stödja beslutsfattandet både på politisk nivå och i förvaltningen. Utöver de indikatorer som redan finns bör det skapas mätare som mer direkt anger resultat och effekter av operativa åtgärder.

Många internationella benchmark-undersökningar visar att situationen när det gäller hållbar utveckling är bra i Finland i förhållande till andra länder. Liksom alla de nordiska länderna placerar sig Finland till exempel bland de tio främsta i en jämförelse enligt Human Development Index (HDI), Environmental Performance Index (EPI) eller det nya Sustainable Society Index (SSI). Men nationellt sett är situationen däremot tudelad.

För en stor del av målområdena har utvecklingstrenden för en hållbar utveckling varit antingen negativ eller motstridig under slutet av 2000-talet. I Finland är utvecklingstrenden för tillfället mer positiv för de indikatorer som beskriver miljöns tillstånd än för dem som mäter social eller ekonomisk utveckling.

En utomstående bedömares ärliga beskrivning av ett lands starka och svaga sidor är en ytterst viktig del av en öppen politisk process för hållbar utveckling. Vi bör kunna göra kursändringar även under en pågående regeringsperiod och se över åtgärderna, om det visar sig att effekterna är otillräckliga med tanke på målen.

4) En koppling mellan det nationella arbetet och det internationella och regionala samarbetet inom hållbar utveckling.

Den ledande tanken i den finländska politiken i fråga om hållbar utveckling har varit konsekvens, både mellan olika sektorer på nationell nivå och vertikalt mellan det globala, regionala, nationella och lokala programarbetet. Det arbete som görs inom EU är naturligtvis av central betydelse för Finland. Å andra sidan ger det regionala samarbetet, i synnerhet i Nordiska ministerrådet och i Arktiska rådet, en möjlighet att med gemensamma krafter främja målen för en hållbar utveckling i det egna närområdet.

Det faktum att de nordiska länderna har en liknande samhällsstruktur och ett långvarigt kulturellt, ekonomiskt och politiskt samarbete, och naturligtvis även gemensamma problem, möjliggör ett nära samarbete och ambitiösa målsättningar. I det arktiska samarbetet har vi ansett det viktigt att hållbarhetsutmaningarna i den arktiska regionen, så som konsekvenserna av klimatförändringen eller ursprungsbefolkningens traditionella kunskap och levnadsförhållanden förs fram också i den nationella politiken och i globala forum. Aktivt uppmärksammande av viktiga frågor på alla politiska nivåer ökar både medvetenheten och åtgärdernas genomslagskraft.

Bästa seminariedeltagare.

Finlands erfarenheter visar att en hållbar utveckling är en inlärningsprocess för hela samhället. Politiken har lyckats om den skapar äkta win-win-win -lösningar som gagnar människorna, miljön, samhället och hela jordklotet. Det här är vår strävan i Finland.

Till sist kommer jag att ta upp några exempel på hur genomförandet av principerna för en ekologiskt hållbar utveckling har förändrat det finländska samhället.

Byggsektorn

När det gäller byggnadernas användning är det främst uppvärmningen, varmvattenproduktionen och hushållselen som står för den klart största energiförbrukningen med en andel på 40 procent.

På detta område håller det på att ske en dramatisk omställning i Finland i och med den snabba utvecklingen av byggnadsteknologin. Här syftar jag både på en klar förbättring av byggnadernas värmeisoleringsnivå och på ett nytänkande när det gäller hela uppvärmnings- och ventileringsystemet.

I praktiken innebär det här att de mest utvecklade husen inte har något traditionellt uppvärmningssystem (så som värmeelement eller golvvärme), och att byggnadernas energiförbrukning har minskat till en bråkdel av den tidigare nivån. Och viktigast av allt är att energiförbrukningen har kunnat minskas på ett sätt som inte nämnvärt höjt byggkostnaderna jämfört med traditionellt byggande. Samtidigt har man kunnat säkra en god kvalitet på bostädernas inomhusklimat. Den exceptionellt kalla vinter vi nu har haft i Finland har visat att den nya teknologin fungerar väl även i kalla förhållanden.

Den förändring som skett inom byggnadsteknologin är ett bra exempel på hur man kan nå win-win-resultat som alla parter, inklusive de boende, byggherrarna, samhället och miljön, vinner på.